

Vård- och omsorgsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till omsorgsnämnden

Datum:
2023-02-16

Diarienummer:
OSN-2023-00117

Handläggare:
Jeanette Nordin

Brukarombudets årsrapport 2022

Förslag till beslut

Omsorgsnämnden beslutar

1. **att** överlämna brukarombudets årsrapport för 2022 till kommunfullmäktige enligt ärendets bilaga.

Ärendet

Brukarombudet har i uppdrag att årligen skriva en rapport till kommunfullmäktige. I rapporten beskrivs vad brukarombudet uppmärksammat och genomfört under det senaste verksamhetsåret. Kommunfullmäktige får ta del av brukarombudets rekommendationer för att öka delaktigheten i Uppsala kommun.

Föredragning

I årets rapport uppmärksammas att fler upplever avslag eller delvisa avslag på insatser enligt Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade och Socialtjänstlagen. Rapporten visar att det finns liknande utveckling i Uppsala som övriga delar av Sverige. Brukarombudet har intervjuat 11 personer som berörts av myndighetsutövning i Uppsala kommun. Resultatet ställs i relation till andra undersökningar och forskning inom området.

I rapporten lyfts även exempel på hur Uppsala kommun arbetat med ökad delaktighet och inflytande, arbete med ny handlingsplan för program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning samt utmaningar med att implementera delaktighetsstrukturer i en byråkratisk organisation.

Brukarombudet rekommenderar Uppsala kommun att ta en aktiv roll i att lyfta frågan om förändringar kring praxis för LSS nationellt, att arbeta noga med LSS intentioner och motverka när verksamheter går emot dem.

Uppsala kommun rekommenderas att utmana befintliga strukturer för ökad delaktighet tillsammans med Funktionsrättsföreningarna samt att inrätta tillgänglighetsombud i organisationen. Därutöver rekommenderar brukarombudet att flytta programansvar för program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning och rollen som brukarombud till hållbarhetsavdelningen på kommunledningskontoret.

Ekonomiska konsekvenser

Beslut om att lämna över brukarombudets rapport till kommunfullmäktige har inga ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 16 februari 2023
- Bilaga, Brukarombudets årsrapport 2022

Vård- och omsorgsförvaltningen

Lenita Granlund
Förvaltningsdirektör

Vård- och omsorgsförvaltningen
Rapport

Datum:
2022-02-15

Diarienummer:
OSN-2023-00117-1

Handläggare:
Jeanette Nordin

Brukarombudets årsrapport 2022

Innehåll

Sammanfattning	3
Begrepp som används i rapporten.....	4
Inledning	5
Syfte.....	6
Brukarombudets arbete 2022.....	6
Uppdatering av handlingsplan till program för full delaktighet	8
Socialförvaltningens dialogdagar om delaktighet	9
Jag gör politik – ett innovativt demokratiprojekt.....	9
Uppsalabor om sina upplevelser vid avslag på insatser	11
Förändringar kring tidigare beviljade beslut och konsekvenser av avslag.....	12
Ett liv som andra	13
Känslor av oro och maktlöshet	14
Vikten av ett värdigt bemötande	14
Otidsenliga livsvillkor	15
Brukarombudet rekommenderar	17
Referenser och lästips	19
Bilaga	22
Möten och samarbeten med civilsamhället.....	22
Samarbete och kontakter i Uppsala kommun.....	22
Brukarråd	22

Sammanfattning

I 2022 års rapport belyses vikten av att kunna delta genom att skapa förutsättningar för att delta i samhället, dvs det som Program för full delaktighet handlar om. I rapporten uppmärksammas att å ena sidan försämras förutsättningar för personer med funktionsnedsättningar att delta men å andra sidan att det finns program och ambitioner som är högt satta. Sverige har både lagar och konventioner som tydligt beskriver allas rätt att vara en del av samhället. Men trots detta framkommer berättelser om att människor upplever sig utanför och inte ges möjlighet att leva som andra. I en del fall innebär det svårigheter att utöva sina demokratiska rättigheter.

Syftet med rapporten är att beskriva vad brukarombudet har uppmärksammat och genomfört under 2022, samt utifrån detta formulera förslag på åtgärder för att öka delaktighet och egenmakt för personer med funktionsnedsättning som bor eller vistas i Uppsala kommun.

I årets rapport lyfter brukarombudet fram exempel på hur Uppsala kommun arbetar med delaktighetsfrågor. Det finns flera goda exempel där kommunen lyssnar på erfarenheter och tar till vara kompetens från brukare och Funktionsrättsföreningar. Kommunen har flera brukarråd, metoder och innovativa projekt som pågår. Men i praktiken sker även neddragningar i den kommunala budgeten som ibland även påverkar personer med funktionsnedsättning. Det finns mer att göra när det gäller att ta tillvara brukare och föreningars erfarenheter och brukarombudet vet att Funktionsrätt mer än gärna deltar i olika projekt tillsammans med kommunen.

Brukarombudet har under 2022 intervjuat 11 personer som lever med egen erfarenhet av funktionsnedsättning eller som är närstående till personer med funktionsnedsättning. Fokus för intervjuerna har varit upplevelser och konsekvenser vid avslag på ansökningar eller ändringar i verkställighet av beslut. De som intervjuats söktes upp via Funktionsrättsföreningarna som frågade efter erfarenheter vid avslag på insatser. Intervjuerna berör LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade) samt SoL (Socialtjänstlagen). I rapporten framkommer liknande resultat som andra sett i andra delar av landet i så väl forskning som i olika undersökningar.

Utifrån det som brukarombudet uppmärksammat under 2022 rekommenderas Uppsala kommun att ta en aktiv roll i att lyfta frågan om förändringar kring praxis för LSS nationellt, att arbeta noga med LSS intentioner och motverka när verksamheter går emot den. Uppsala kommun rekommenderas att utmana befintliga strukturer för ökad delaktighet tillsammans med Funktionsrättsföreningarna samt att inrätta tillgänglighetsombud i organisationen. Därutöver rekommenderar brukarombudet att flytta programansvar för program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning och rollen som brukarombud till hållbarhetsavdelningen på kommunledningskontoret. Detta i syfte att underlätta delaktighetsarbetet samt att samla fler frågor om mänskliga rättigheter tillsammans.

Begrepp som används i rapporten

Socialstyrelsen rekommenderar termen **funktionsnedsättning** när det handlar om personer med nedsatt fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. För att beskriva de hinder som uppstår i relation till omgivning rekommenderas begreppet **funktionshinder**.

Begreppet **funktionsvariation** används mer frekvent i samhället men Socialstyrelsen rekommenderar inte att använda detta begrepp. Socialstyrelsen menar när brukarombudet frågat, att ordets själva betydelse, funktionsvariation inte är helt okomplicerat. Begreppet betyder funktioner som varierar och sådana har alla människor.

Begreppet **tillgänglighet** är en förutsättning för delaktighet. Om samhället är tillgängligt ökar möjligheten till att alla kan vara delaktiga. Tillgänglighet handlar om hur samhället utformas. Ett tillgängligt samhälle är utformat så att så många som möjligt kan använda och ta del av det.

Delaktighet handlar om att en person aktivt kan medverka i och vara en del av samhället. Det innebär att i så hög utsträckning som möjligt kunna välja självständigt, fatta egna beslut och påverka sitt eget liv (Myndigheten för delaktighet, MFD).

Begreppen **brukarinflytande**, **-medverkan** och **-delaktighet** används för att beskriva att individer på något sätt kan ta del av eller påverka beslut som rör dem, eller när de kan påverka utformningen och styrningen av de verksamheter som ger insatserna. De personer som får insatserna ska få mandat och möjlighet att påverka beslut som får stora konsekvenser för deras eget liv och vardag. Uttrycken brukarmedverkan eller delaktighet anger att personerna som får insatserna på något sätt medverkar och är delaktiga i en process, oavsett vad denna delaktighet leder till. Uttrycket brukarinflytande förutsätter däremot att brukarnas delaktighet i någon omfattning påverkar insatserna, såväl för den enskilde som på verksamhetsnivå (Socialstyrelsens vägledning "Att ge ordet och lämna plats")

Begreppet **universell utformning** kan beskrivas som en princip för att utforma och skapa lösningar i samhället som fungerar för så många som möjligt från början. Fler inkluderas och färre anpassningar behöver göras i efterhand. Universell utformning handlar om att arbeta medvetet från början vid exempelvis byggnationer, framtagande av IT-system och transporter (Myndigheten för delaktighet, MFD).

Inledning

I brukarombudets förra årsrapport (2021) lyftes frågan om att fler upplever att de får avslag på insatser enligt Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och Socialtjänstlag (SoL). Anhöriga till personer som tidigare beviljats insatser larmade om avslag på ansökningar till Funktionsrätt Uppsala kommun. Brukarombudet uppmärksammades av Funktionsrätt om dagliga diskussioner och samtal till dem om konsekvenser av neddragningar och avslag på olika kommunala insatser. Brukarombudet nåddes även av berättelser om att personer som tidigare varit aktiva inom föreningsliv och politik inte längre orkade eller hade möjlighet att vara det. Vilket menades bero på avslag på olika kommunala insatser. Konsekvensen blev att personer inte kunde vara aktiva inom politik eller föreningslivet, vilket är oroväckande utifrån ett demokratiperspektiv. Om personer med funktionsnedsättning eller deras anhöriga inte kan delta i demokratiska processer behöver brukarombudet lyfta frågan, även om den frågan inte enbart berör Uppsala kommun. Fler behöver uppmärksammas och kommuner kanske kan organisera sig för att lyfta problematiken uppåt. Frågan om neddragningar eller som en del menar, nedmontering av LSS gäller hela Sverige.

Socialstyrelsen och forskare följer det som händer kring praxis

Flera aktörer och föreningar rapporterar om det som sker, både i medier, brukarföreningar och inom forskningen. När brukarombudet deltog på konferensen, Funktionshinder i tiden hösten 2022, informerade Socialstyrelsens samordnare för funktionshinderfrågor, Karin Flyckt att hon följer det som händer kring praxis inom LSS. Även professor Magnus Tideman, från Marie Cederschiöld högskola reflekterade kring dessa frågor. Tideman ser en utveckling av hårdare bedömningar inom funktionshinderområdet. Han menar bland annat att bedömningar av ansökningar om LSS och assistansersättningen har gått mot att fokusera på medicinska modeller för att få bifall på ansökningar snarare än fokus på att få leva som andra.

Ökat behov av juridiskt stöd för personer med funktionsnedsättning

Funktionsrätt Sverige ser också tendenser till ökat antal avslag om LSS-insatser. De har utifrån ökat behov av juridiskt stöd, ansökt och fått bidrag till arvfondsprojektet Funktionsrättsbyrå. Utöver det har Riksföreningen FUB, skrivit till socialminister Camilla Waltersson Grönvall och ledamöterna i Riksdagen, om att fler får avslag när de söker LSS-insatser och att de som söker oftare får höra att de själva ska överklaga sina beslut. Men FUB:s förbundssekreterare Christina Heilborn menar att det är få som har råd att ta hjälp av en jurist. De som söker insatser blir ensamma mot kommunen och Försäkringskassan, som i sin tur har egna jurister. Ett nytt system med biträden som företräder personer med funktionsnedsättning behövs menar FUB.

Fler upplever avslag och ändrade bedömningar

Ett annat exempel är Synskadades Riksförbund (SRF) som ser en kraftig minskning av ledsagarservice för synskadade. Konsekvenserna blir geografisk isolering, ekonomiska svårigheter och stort mänskligt lidande för gravt synskadade och blinda enligt Niklas Mattsson, ordförande i Synskadades Riksförbund. Trots att LSS är densamma upplever fler synskadade att de blivit av med ledsagning enligt LSS.

Fler har hänvisats till ledsagning enligt Socialtjänstlagen men den lagen innebär att den enskilde endast erbjuds skälig levnadsnivå. Även medier har under de senaste åren lyft fram berättelser och uppgifter om förändringar i bedömningen av LSS insatser. Här finns även lokala exempel från Uppsala Nya Tidning att läsa¹.

I Sverige har vi under de senaste årtiondena arbetat för att brukare ska kunna vara en del av planering, genomförande och utvärdering av insatser. Men vad händer om insatser inte beviljas eller om den som behöver stöd inte får tillräcklig? Brukarombudet har intervjuat brukare, anhöriga och godemän om deras upplevelser av att inte ha fått tillräckliga insatser för att kunna leva ett liv som andra på ett jämlikt sätt och med full delaktighet. Resultatet av dessa intervjuer kommer presenteras och ta plats i årets rapport. Det blir ett särskilt fokus på LSS insatser då majoriteten av intervjuer handlade om det. Brukarombudet kommer även lyfta fram exempel där Uppsala kommun arbetar för ökad delaktighet på ett strukturellt sätt. Brukarombudet vill tydliggöra att rapporten inte är helomfattande av situationen för personer med funktionsnedsättningar i Uppsala kommun. Det är en bild av det som brukarombudet kommit i kontakt med under året och är tänkt att användas för att förbättra delaktighetsarbetet.

Syfte

Syftet med rapporten är att beskriva vad brukarombudet har uppmärksammat och genomfört under 2022, samt utifrån detta formulera förslag på åtgärder för att öka delaktighet och egenmakt för personer med funktionsnedsättning som bor eller vistas i Uppsala kommun.

Brukarombudets arbete 2022

Brukarombudet är en kommunövergripande och oberoende roll som arbetar i Uppsala kommuns alla nämnder och bolag på alla nivåer. Rollens syfte är att stärka delaktighet, inflytande och egenmakt för personer med funktionsnedsättning i Uppsala kommun. Brukarombudet ska lyfta erfarenheter och kunskaper om situationen för personer med funktionsnedsättningar och sprida goda exempel. Brukarombudet driver inte enskilda ärenden men finns tillgänglig för stöd och rådgivning. Brukarombudets roll är i grunden på heltid. Under året har brukarombudstjänsten delats mellan två personer och tjänstgöringsprocenten har varit 75% respektive 20%. Detta upplägg beror på att personen som arbetar 20% även genomför forskarutbildningen parallellt. I avhandlingsarbetet undersöks brukarmedverkan i socialtjänsten om vad som hindrar och främjar medverkan. Detta gör att kopplingen till brukarombudets arbete är närliggande teoretiskt. Det delade upplägget har visat sig vara gynnsamt för arbetet som brukarombud bland annat genom kopplingen till aktuell forskning om delaktighet och inflytande, men också genom att det finns möjlighet till reflektion och diskussion mellan de två brukarombuden.

---

¹ Färre fick personlig assistans, [funktionshinder - 75 träffar - UNT](#),

Brukarombudet har deltagit på möten och i samarbetsforum som rör situationen för personer med funktionsnedsättning i Uppsala. Rollen har blivit mer känd och brukarombudet bjuds oftare in till olika samtal och mötesformer inom kommunen. För att vara tillgänglig för funktionsrättsföreningarna är brukarombudet på Funktionsrätts lokaler en dag i veckan.

Utmaningar för ökad delaktighet

En svårighet för personer med funktionsnedsättning är när de inte får tillräckligt med stöd eller rätt stöd. En annan utmaning är attityder och synsätt om vilka som ska bli lyssnade på. Fler anställda och politiker i kommunen lyfter frågan om att ta in synpunkter och jobba tillsammans med brukare och brukarrörelsen, men det kräver tid och därmed ekonomiska resurser. Här ser brukarombudet en utmaning i organisationens befintliga resurser och system. Kommunen är en byråkratisk organisation som ibland kan upplevas som sträng när brukarinflytande ska implementeras. Hur väl vi än vill så krockar det ibland med kommunens organisation och strukturer. En annan utmaning som brukarombudet lyft i tidigare rapporter är den ekonomiska situationen för brukarföreningarna. Föreningarna kämpar med minskat antal medlemmar och har inte fått uppräknade bidrag från kommunen på flera år. Ett annat problem är riktlinjen för föreningsbidragen inom omsorgsnämndens ansvarsområde inneburit att vissa föreningar inte får något föreningsbidrag alls. Här finns ett behov av att tillsammans med Funktionsrättsföreningarna se över riktlinjen och framtida samarbetsformer.

Forskning om förändrade bedömningar i LSS ärenden

Brukarombudet följer aktuell forskning, politiska händelser och beslut samt brukarrörelsens olika rapporter. I årets rapport kommer brukarombudet särskilt lyfta fram två dokument, en avhandling och en uppsats. Båda berör frågan om hårdare bedömningar inom LSS. Avhandlingen är skriven av Christine Bylund, forskare vid Umeå universitet som disputerade 2022 med *"Anakrona livsvillkor, en studie av funktionalitet, möjligheter och begär i den föränderliga svenska välfärdsstaten"*. Bylund beskriver i sin avhandling att livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning är otidsenliga och att det som var meningen med LSS verkar ha försvagats. I avhandlingen framkommer att personer som blir av med eller fått minskade beviljade insatser inte längre kan leva som andra. Bylund beskriver en situation där individer som tidigare upplevt sina medborgerliga rättigheter nu tvingas tillbaka till tidigare position med beroende av stöd från anhöriga och vänner. Hon menar att samhället gått mot en åtstramningspolitik. Det innebär att det jämlika medborgarskapet och självbestämmande minskar eller försvinner. Bylund sätter ord på det som händer personer som är i beroendeställning till en föränderlig välfärdsstat. Här har troligen fusk i välfärden påverkat myndighetsutövningen på ett sätt som inte gynnat dem som verkligen har stödbehov. Uppsatsen som brukarombudet också vill lyfta fram är skriven av två studenter (Amanda Bravo och Sofia Edén) från socionomprogrammet vid Uppsala universitet. Studenterna kommer fram i sin rapport till att praxis blivit strängare och att LSS tillämpas mer restriktivt. Studenternas resultat visar likt Bylunds avhandling att syftet med LSS, människors lika värde och rätt, och som tog sikte på antidiskriminering och mänskliga rättigheter inte följs fullt ut.

Vad säger statistiken?

Men stämmer det verkligen att fler får avslag på ansökningar om LSS insatser? Går det att få fram aktuella siffror på de upplevelser som brukare, brukarföreningar och forskningen signalerar om? Brukarombudet har i dialog med myndigheten för omsorgsnämnden i Uppsala kommun efterfrågat statistik på avslag på olika kommunala insatser. Det visade sig att det inte fanns någon statistik att ta del av när det handlade om antalet avslag. Däremot går det att ta del av antalet beviljade beslut i databasen Kolada som RKA² driver. Uppgifterna i Kolada kommer ursprungligen från Socialstyrelsens årliga individstatistik för LSS. Och visst går det att se minskningar i antal beslut om beviljade LSS insatser nationellt. Exempel där det minskat är för insatserna rådgivning och annat stöd, personlig assistans, ledsagarservice³, kontaktperson⁴, korttidsvistelse vuxen och barn samt boende för barn. Samtidigt visar statistiken att antalet personer som beviljats LSS insatser har ökat på totalen från 62 100 till 76 700 nationellt. Det som däremot inte går att se är hur många som ansökt om olika insatser men som fått helt eller delvis avslag.

På kommunal nivå liknar statistiken den nationella något. Beslut om ledsagning har minskat från 251 till 230 under perioden 2014 - 2021. Beslut om boende, där det ingår Bostad med särskild service för vuxna och barn samt annan anpassad bostad, ökade från 621 till 696 under 2014 - 2021. För insatsen daglig verksamhet ökade antal bifall från 806 till 968 och när det gäller insatsen kontaktperson har antalet bifall under perioden 2014–2021 både ökat och minskat. År 2014 var det 310 personer som beviljats kontaktperson och som mest var det 405 som hade insatsen år 2020. De senaste uppgifterna kom 2021 och då var antalet 386 som hade insatsen kontaktperson. Personlig assistans har legat på i stort sett samma nivå i den statistik som redovisas för Uppsala Kommun.

I kommande avsnitt lyfts några exempel från brukarombudets arbete och spaningar inom funktionshinderområdet under 2022. Ett särskilt fokus i årets rapport kommer vara kring frågan om brukares möjligheter att leva ett liv som andra i enlighet med svensk lagstiftning och ratificerade FN konventioner. Det blir ett större fokus på LSS och konsekvenser av förändringar kring praxis men även om att det saknas rutiner och arbetsätt för att delaktighetsarbetet ska fungera fullt ut. Exempel från arbeten som pågår för ökad delaktighet kommer också lyftas fram.

Uppdatering av handlingsplan till program för full delaktighet

En konsekvens av 2021 års arbete med förstudien om programmet för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning blev att handlingsplan till programmet skulle ses över. Arbetet med handlingsplanen påbörjades under 2022 och hålls samman av programansvarig på Vård- och omsorgsförvaltningen med stöd av kommunledningskontoret.

---

² RKA är en ideell förening som bildats i samarbete mellan staten och Sveriges kommuner och Regioner (SKR). Uppdraget för föreningen är att underlätta uppföljning och analys av olika verksamheter i kommuner och regioner genom att tillhandahålla statistik i en databas – Kolada.

³ Ledsagning nationellt minskade från 9300 bifall till 6700 under perioden 2010 – 2021.

⁴ Kontaktperson nationellt minskade från 19500 bifall till 17500 under perioden 2010 – 2021.

Funktionsrätt är med i arbetet från start och kommer delta aktivt under hela framtagandeprocessen. Brukarombudet ser detta som ännu ett gott exempel på hur ett framgångsrikt samarbete mellan kommunen och Funktionsrätt kan se ut. Brukarombudet menar att arbetssättet ökar möjligheten till ett bättre resultat och att kommunen närmar sig målet om ett Uppsala för alla. Handlingsplanen planeras bli färdig under 2023.

Socialförvaltningens dialogdagar om delaktighet

Under hösten 2022 uppmärksammades brukarombudet om att socialförvaltningen prioriterade delaktighetsarbete i sina verksamheter. Förvaltningen arrangerade två dialogdagar med temat delaktighet. Brukarombudet deltog genom att föreläsa om teorier kring delaktighet och på vilket sätt Uppsala kommun är skyldiga att arbeta med delaktighet och inflytande. Inför dialogdagarna hade förvaltningens arbetsplatser fått frågor om delaktighet för att ges möjlighet att reflektera kring hur de arbetade med delaktighet i sina verksamheter. Svaren samlades in och redovisades som en punkt under dialogdagarna.

Det visade sig att det fanns ett stort engagemang kring frågor om delaktighet i socialförvaltningens verksamheter. Det fanns även en vilja att fortsätta arbetet med att öka delaktigheten för brukare som förvaltningen möter. Exempel på vad medarbetarna såg att de gjorde för att öka delaktigheten var frågor kring bemötande och att aktivt involvera brukare och deras anhöriga på olika sätt. Det kunde handla om att lämna ut anpassad information till personer de möter eller medskapande i beviljade insatser. Ett annat exempel var att vara lyhörd för brukares och anhörigs önskemål om att ha sina kontakter med myndigheten. Svaren visade även att delaktighet är viktigt ur flera andra perspektiv. Det handlade om rättssäkerhet, att delaktighet är kärnan i verksamheten för att motivera och därmed förändra för individen som behöver stödet. Delaktighet sågs som ett sätt att förstå brukarens situation och att det var en förutsättning för att socialtjänsten gör rätt saker. Det kom även fram att medarbetarna tyckte att delaktighetsarbete skapade arbetsglädje och en bra arbetsmiljö. Det skapade även ett ökat förtroende för socialförvaltningen som myndighet enligt de insamlade svaren.

Brukarombudet menar att socialförvaltningen genom dessa två dialogdagar om delaktighet har lagt en bra grund för fortsatt utveckling av brukarinflytande och delaktighet i förvaltningen. Upplägget med att fördjupa sig innan med frågeställningar om temat, ha med egna brukare i programmet samt att lyfta goda exempel från de egna verksamheterna borde ökat känslan av stolthet och därmed en vilja att arbeta vidare med dessa frågor. Brukarombudet ser fram emot att följa socialförvaltningens fortsatta arbete med delaktighet och ser utvecklingsmöjligheter när det gäller delaktighet på strukturell nivå.

Jag gör politik – ett innovativt demokratiprojekt

För tre år sedan startades arvfondsprojektet *Jag gör politik* av Funktionsrätt Uppsala kommun i samverkan med Uppsala kommun. Arbetet med projektet har biståtts av arbetsmarknadsnämnden och omsorgsnämnden med sina respektive förvaltningar. Syftet med projektet var att deltagarna, unga personer med psykisk ohälsa och/eller NPF (neuropsykiatriska funktionsnedsättningar), som varken studerade eller arbetade, skulle ges möjlighet att prata politik. Detta för att deras röster sällan hörts i den etablerade politiken, intresseföreningar eller i olika brukarråd. Under projekttiden togs en metod fram tillsammans med de deltagande unga vuxna.

Ett arbete som vidare har resulterat i ett utvecklingsarbete för att ta fram en sambandscentral, där det är centralt att ta tillvara målgruppens kompetens och erfarenheter. Det blir således samverkan med expertgrupper, något som kan ge verksamheter mer effektiva och sömlösa resultat samt legitimitet.

Under projektiden har deltagare inspirerat varandra till att undersöka på vilket sätt deras liv genomkorsas av politiska beslut. De såg tillsammans att deras erfarenheter skulle kunna förbättra situationen för andra i liknande situationer och för samhället i stort. Metoden som togs fram började med att samtalsledare aktivt och uppsökande rekryterade deltagare till samtalsgrupper. Därefter startas små samtalsgrupper med fem till sex deltagare. I de små grupperna övade deltagarna på att göra sin röst hörd. I nästa steg hade smågrupperna minidialoger med inbjudna gästdeltagare. Slutligen genomförs en större dialog med flera inbjudna kring ett förutbestämt tema. Metoden innebär att deltagarna stegvis, om de vill, kan ta en aktiv plats i samhällets som medborgare. De blir mer förberedda på att delta i olika sammanhang i politiken, medborgardialoger och i föreningslivet. Deltagarna har tränat på att ha dialoger och fått ett stärkt självförtroende kring att föra samtal om frågor som rör samhällspolitiken.

Figur 1: Illustration av framtagen metod i projektet Jag gör politik.

Brukarombudet har kontinuerligt stöttat och följt projektet på nära håll. I den avslutande delen av projektet genomförde deltagarna dialoger tillsammans med tjänstepersoner och politiker, utifrån samma modell som utvecklats i arbetet med barn och unga med NPF i skola och socialtjänst⁵. Brukarombudet bistod med sina erfarenheter och stöttade deltagarna, före, under och efter dialogerna. Ämne för dialogerna hade tagits fram av deltagarna och handlade om försörjning och meningsfull vardag. Efter problemformuleringarna analyserades och formulerades problemen om till möjligheter, för att sedan på den andra dialogen generera nya idéer.

Figur 2: Illustration av dialogprocessen.

⁵ Så kan det bli bättre för barn och unga med npf i skola och socialtjänst. [Så kan det bli bättre för barn och unga med npf i skola och socialtjänst. \(uppsala.se\)](https://www.uppsala.se/ingarna-med-npf-i-skola-och-socialtjanst)

Dialogerna var uppskattade av så väl deltagare, politiker och tjänstepersoner, mycket tack vare ett tydligt upplägg och utbyte av perspektiv och erfarenheter. Arbets sättet har uppmärksammats av Myndigheten för delaktighet och finns att ta del av på deras hemsida under inspiration och lärande exempel⁶. Resultatet från dialogerna finns i rapporten ”*Det blir bättre lösningar om alla jobbar med problemen tillsammans*”⁷.

Jag gör politik – blir en del av Uppsala kommuns verksamhet för delaktighet

Under 2022 har Arbetsmarknadsförvaltningen tillsammans med Vård-och omsorgsförvaltningen och projektgruppen, arbetat för att föra in projektet *Jag gör politik* i befintlig kommunal verksamhet. Planen var att implementera metoden och starta en sambandscentral. Många frågor kring genomförandet kom upp längs vägen; Hur skulle metoden tas om hand? Vad är en sambandscentral? Hur kan förvaltningarna ersätta/arvodera deltagarna i arbetet? Hur skulle förvaltningarna fortsättningsvis samverka kring frågor och lösningar? Frågorna uppkom eftersom det var ett nytt arbetssätt, ett nytt sätt att tänka, och som ska föras in i den kommunala verksamheten. Efterhand blev en del kunskapsluckor synliga, tex att arbeta *med* snarare än *åt* målgruppen och genom det, vikten av att målgruppen är med från början. I processen krävdes blanda annat stöd och styrning för samtalsledarna. Upptäckten att det inte går att göra ”som vanligt” eller ”som man brukar” när ett innovativt, brukarstyrt projekt ska implementeras, är en viktig lärdom för liknande framtida projekt. En annan lärdom är att ha med brukarna/deltagarna i arbetet från början. De som tidigare deltagit i arvfondsprojektet och ville vara med i övergången kände sig inte hörda. De kom in sent i processen och upplevde sig utanför. Här finns nu erfarenheter att bära med sig till kommande projektarbete kring delaktighet och inflytande. Här kan även tidigare erfarenheter från arvfondsprojekt som FUB genomförde med namnet Ge makten vidare också tas tillvara. Arbetet med implementering av *Jag gör politik*s metod och framtagande av en sambandscentral kommer fortsätta under 2023. Brukarombudet kommer vara en del av det fortsatta arbetet för att underlätta implementeringen.

Uppsalabor om sina upplevelser vid avslag på insatser

Brukarombudet har intervjuat brukare, anhöriga och godemän om deras upplevelser av att inte få tillräckligt med insatser för att kunna leva ett liv som andra på ett jämlikt sätt med full delaktighet. Sammanlagt har brukarombudet intervjuat 11 personer. Brukarombudet fick kontakt med de intervjuade via Funktionsrätt Uppsala kommun, Funktionsrätt Uppsala Län samt Ge makten vidare 2.0.

De som valde att bli intervjuade ville berätta om sina upplevelser av att inte ha fått de insatser som de menade att de eller deras närstående hade behov av. Intervjuerna handlar om att ha fått helt eller delvis avslag på ansökan om insatser enligt LSS och SoL. När brukarombudet frågade efter personer som ville vara med i undersökningen var fokus enbart på personer som blivit av med insatser, fått ändrad verkställighet eller fått avslag i delar av sina ansökningar. De som intervjuades ville dela sina erfarenheter så att kommunen kan bli bättre på handlägningsfrågor samt att samtidigt berätta om sina egna upplevelser, utan att bli utsatta för någon bedömning.

⁶ [Modell för gemensamma lösningar - MFD](#)

⁷ Rapport ”Det blir bättre lösningar om alla jobbar med problem en tillsammans” Rapport från dialog mellan unga vuxna med psykisk ohälsa och politiker i Uppsala kommun i juni 2022. [Rapport juni dialoger JGP.pdf \(google.com\)](#)

Brukarombudet upplevde att samtalen var viktiga för flera av de intervjuade och att deras erfarenheter kan användas i kommunens förbättringsarbete. Brukarombudet kan inte dra några generaliserande slutsatser av intervjuerna. Däremot menar brukarombudet att intervjuerna ger en bild av hur det kan se ut och upplevas för personer som upplever neddragningar eller förändringar i beslut om SoL- eller LSS-insatser. Intervjuerna visar liknande resultat som andra undersökningar som beskriver hur personer med funktionsnedsättning upplever att livet inte är som andras eller i enlighet med lagstiftning och konventioner. Brukarombudet menar att dessa berättelser behöver lyftas fram men ska inte ses som kritik mot någon enskild handläggare utan mer som kritik mot systemet. Det finns alltid förbättringsmöjligheter och här kan myndigheter använda materialet i rapporten som ett led i sitt kvalitetsarbete. Ett annat syfte kan vara att använda det i dialog med andra kommuner och vidare till lagstiftaren i dialog om konsekvenser av hårdare praxis.

Förändringar kring tidigare beviljade beslut och konsekvenser av avslag

Vid intervjuerna har beskrivits förändringar kring beslut om tidigare beviljade insatser, avslag på nya ansökningar eller bifall på delar av insatser. Insatser som de intervjuade lyft fram har handlat om kontaktperson, ledsagning, personlig assistans enligt LSS och STASS⁸, boendestöd och hemtjänst enligt Socialtjänstlagen. I intervjuerna framkom även berättelser om avslag på insatsen kontaktperson på grund av att brukaren flyttat till gruppboende. Andra berättelser handlade om att personlig assistans dragits in helt eller inte beviljats vid ny ansökan. Ledsagningstimmar hade för några succesivt minskat under flera år utan att det grundläggande behovet av stöd hade förändrats. Det framkom flera exempel på att verkställighetsformen STASS bytts ut och i stället verkställts som hemtjänst eller boendestöd. Det fanns även beskrivningar om svårigheter kring att få beviljade insatser att fungera eller överhuvudtaget få dem verkställda. De konsekvenser som lyftes fram vid intervjuerna har berört både brukares egna upplevelser och anhörigas. Det som brukare lyfte fram var att stödet inte räckte till, att man känner sig mer isolerad, ensam och fått sämre livskvalité. Stöd som ändrats upplevdes inte som tillräckligt. Behoven kvarstår, men de får mindre stöd. Ett par personer beskriver en tidigare verkställighetsform, STASS, som en insats som fick dem att leva mer som andra.

”När jag fick avslag på STASS och fick hemtjänst upptäckte jag mer av mina funktionsnedsättningar, det känns så tråkigt”.

”STASSEN var bättre för mina kognitiva problem. De kände mig och planerade min vardag tillsammans med mig”.

En annan person tycker att det är jättejobbigt när det kommer olika personer och att det inte går att planera när och hur hemtjänsten ska ge det stöd som man har.

”Jag glömmer vad jag behövde hjälp med och sen har hemtjänsten gått”.

---

⁸ STASS – hemtjänst i assistansliknande form.

Några anhöriga och godmän uppger att de hänvisats till att den de stöttar kan flytta till särskilt boende, i stället för att få en insats i föräldrahemmet. *”Det finns ju inte boenden så hur kan man säga så?”* menar en av dem som intervjuats. Anhöriga som stöttar sina närstående beskriver att deras liv kretsar kring att ge sina närstående stöd. Flera berättar att de känner sig låsta, att de inte har någon som kan avlasta och att allt hänger på dem. Någon beskriver att de blev av med alla insatser och att det tog flera månader att få till ett godmanskap som skulle kunna hjälpa till vid nya ansökningar.

”Vi har ingen hjälp här hemma. Vårt liv kretsar helt på att stötta vårt barn”

Flera av de inskränkningar som skett på grund av avslag eller byte av insatser är möjligheten att engagera sig politiskt och vara aktiv inom föreningslivet. Flera beskriver sig som aktiva personer, som vill vara med i politiken och civilsamhället, men som inte orkar det längre.

”Jag var tvungen att säga ifrån mig ett uppdrag i en funktionsrättsförening”

”Jag får inte ihop mitt liv så att jag kan vara aktiv i politiken som tidigare”

Ett liv som andra

De som har intervjuats har sökt insatser enligt LSS. När lagen trädde i kraft var ett av syftet att personer med funktionsnedsättningar skulle kunna leva ett liv som andra. Att leva ett liv som andra beskrivs i termer som att ha kontroll på sitt stöd, att få stöd att planera och få tillräckligt med stöd. Utöver att insatser kan ha dragits in så framkommer även problem med färdtjänsten, kontaktpersoner och gruppboenden. Exempelvis berättar en anhörig om att handläggaren säger att hen kan få beslut om gruppboende istället för en insats i hemmet. De som intervjuats beskriver känslan av att unga vuxna tvingas att lämna föräldrahemmet tidigare än de själva önskar. Någon uttrycker:

”Vårt barn är inte redo för att flytta. Hen vill bestämma själv när det är dags”.

Någon beskriver att insatsen kontaktperson inte är vad den var förut och att upplevelsen av att fler får avslag på ansökan om kontaktperson. Om du bor på gruppboende ska det ingå att bryta isoleringen berättar en av de intervjuade.

”Men jag vill inte bara vara med personalen”.

En anhörig ser stora konsekvenser kring sin närståendes situation när hen blev av med sin kontaktperson. Det kändes svårt att se på när ens anhörige förändrats så mycket till det negativa efter flytten till ett gruppboende. Den enda viljetrytningen anhöriga ser är att få träffa sin tidigare kontaktperson. Men det kan de inte hjälpa hen med. En anhörig säger:

”Hen isolerar sig i lägenheten men det räknas ändå inte som isolering”.

Känslor av oro och maktlöshet

Under intervjuerna beskrivs känslor och upplevelser inför att behöva samhällets stöd och att uppleva när en inte får det. I mötet med myndigheter beskrivs en känsla av maktobalans där handläggare bestämmer över brukares och anhörigas liv. Flera beskriver känslor som upplevelser av att bli missförstådda, misstänkliggjorda och att känna en ständig oro för hur ens livssituation när som helst kan förändras till det sämre. Något som flera har erfarenheter av. Någon beskriver en känsla av att vara den som behöver anpassa sig efter samhället och inte tvärt om.

”Det är jobbigt att hela tiden behöva hävda mina behov och lyfta fram mina olika funktionsnedsättningar [...] Jag blir ledsen när jag ser hur mitt liv har försämrats. [...] Jag ligger i sängen, sitter ensam och är ledsen”.

Att mista tidigare insatser beskrivs som livsavgörande. Från att ha varit helt trygg med stassen beskriver några att de nya insatserna inte alls fungerar som den tidigare.

”Mina funktionsnedsättningar är mer synliga för mig när jag har hemtjänst [...] Hemtjänsten förstår inte mina behov [...] de är snälla men har inte tiden...”

Hen berättar att stassen gjorde så mycket mer än vad hemtjänsten gör. Det kognitiva stödet var bättre. I intervjuerna med anhöriga framkommer en känsla av ständig oro och frustration av att inte ha makt över sitt och sina anhörigas livssituation.

”Det känns som en mur som jag inte kommer förbi. [...] Jag vill ju bara att mitt barn ska få lugn och ro innan hen flyttar till ett boende”.

Som anhörig har livet inneburit ett kämpande under många år. Några beskriver frustration över den tid som måste läggas på olika intyg. En person beskriver att läkare måste skriva allt i minsta detalj för att en insats ska beviljas. En annan beskriver känslan av att uppleva sig som en skurk som vill ha stöd av samhället. *”Ibland känns det som att kommunen gör allt för att göra så lite som möjligt”* säger en anhörig. En annan uttrycker:

”De rycker undan mattan och vi känner oss helt maktlösa”.

Vikten av ett värdigt bemötande

Under intervjuerna beskrivs vikten av ett bra bemötande och att handläggaren besitter rätt kompetens. Det är viktigt att personen som handlägger ärenden har en förståelse för personen hen möter samt bemöter personen på ett värdigt sätt. Det framkommer att det finns de som upplevt frågor under utredningar som kränkande och för integritetsnära. En person beskriver att frågor ställs om vad en ska göra med en kontaktperson i stället för varför en behöver en kontaktperson.

”Jag fick frågor om min relation till min familj. Jag vill ju inte gör allt med dem”.

En annan säger att det känns som att insatsen styr, inte vilka behov en har. Ett problem som lyfts av flera är att det byts handläggare ofta och att det finns en upplevelse av att olika bedömningar görs av olika handläggare. Samtidigt beskriver en annan att hen upplever att specialisthandläggare sätter ribban och säger nej. Flera lyfter frågan om att inte fått träffa handläggaren före, under eller efter utredningen. Det här kan ha påverkats av pandemin men flera berättar att de inte träffat en handläggare på flera år. *”Ingen har varit hem och träffat oss”* säger en anhörig där brukaren bor kvar i föräldrahemmet. En annan person beskrev konsekvenser när en handläggare inte hört av sig enligt önskemål.

”Jag bad att bli uppringd i stället för att bara få ett skriftligt beslut. När handläggaren ringde hade möjligheten att överklaga gått ut”.

Otidsenliga livsvillkor

I brukarombudets intervjuer framkommer liknande svar och reflektioner som forskaren Christine Bylund lyfter fram från sina intervjuer. Tidigare beviljade insatser avslås, minskas eller byts ut vilket påverkar individernas liv. De som intervjuades i Bylunds avhandling beskrev att de gick från att leva ett liv som andra till att bli av med sina rättigheter. Att gå från att vara medborgare till sämre position som medborgare. Avhandlingen beskriver att personer som deltog i studien inte längre kunde arbeta, ha förtroendeuppdrag och till och med att deras egna barn hade påverkats av neddragningar i besluten. Några nämnde att de inte längre vågade skaffa familj utifrån osäkerheten att få tillräckligt med stöd. Det kan tas ifrån stöd när som helst menar de intervjuade i avhandlingen. I brukarombudets intervjuer kom det också fram tankar om att inte känna sig säkra på att få ha sina insatser kvar trots oförändrade behov. De intervjuade beskrev att deras livssituation kunde ändras när som helst och att de själva inte hade makten att påverka sina liv. Det var flera som nämnde frågan om engagemang inom politik och föreningsliv som något de inte längre orkade på grund av minskade insatser.

Om detta beskrivs liknande upplevelser i en undersökning som stiftarna av Independent Living i Sverige (STIL)⁹ genomfört. Där svarade informanterna att merparten inte kan bestämma över sin tid, sina intressen eller vanor. De hade inte längre tid för att utöva personliga intressen eller engagera sig i civilsamhället i politik eller föreningsliv vilket ledde till känslor av att inte känna sig som fullvärdig medborgare. I Bylunds avhandling beskrivs att utvecklingen delvis gått tillbaka till hur det var på 70- och 80-talet där fler fick förlita sig på anhöriga och vänner. Samma resonemang kom fram i brukarombudets intervjuer. Anhöriga uppgav att de måste lägga hela sin fritid att ge stöd till sina närstående. Även i STILs rapport framkommer att informanterna är beroende av vänner och familj för att få ett fungerande vardagsliv. De intervjuade i Bylunds avhandling beskrev att de upplevde att samhället inte ville dem väl. De bar på en ständig oro för att när som helst bli av med sina insatser. Liknande beskrivningar dyker upp i brukarombudets intervjuer. Livet kan ändras när som helst och makten ligger helt i myndigheters händer säger flera i samtalen med brukarombudet.

---

⁹ STIL, Innan levde jag nu existerar jag. Effekter av bristande personlig assistans på livsföring och medborgarskap. [innan levde jag upplaga 2.pdf \(stil.se\)](https://stil.se/innan-levde-jag-upplaga-2.pdf)

Perspektivflyttning som misslyckats

En av målsättningarna med LSS var att frånga ett medicinskt perspektiv på stödet till personer med funktionsnedsättning. Syftet var att närma sig ett socialt synsätt med fokus på delaktighet. Här har utvecklingen gått åt ett helt annat håll enligt Amanda Bravo och Sofia Edén, studenter vid Uppsala universitets socionomprogram. De lyfter fram problematiken i uppsatsen *”Ansökan om personlig assistans avslås därmed i sin helhet”*. Det är mer fokus på funktion än sociala behov i utredningar och rättspraxis skriver Bravo och Edén och hänvisar till flera olika källor. Läkarintyg ges hög status i utredningar om insatser. Det framkom även i studien att LSS ersätts med insatser enligt Socialtjänstlagen vilket påverkar brukarens möjlighet till ett liv som andra med goda levnadsvillkor. Bravo och Edén beskriver att samtidigt som det finns en stark rättslig lag så påverkas bedömningar av ekonomisk återhållsamhet. I beslut om insatser motiveras bedömningar snarare av rättspraxis än resonemang kring de individuella behoven.

Studien beskriver även att fokus läggs på insatser i hemmet och att möjligheten till att delta aktivt utanför hemmet minskat. Här känner brukarombudet igen tendensen från de intervjuer som genomfördes 2022. Bravo och Edén såg även att den rättsliga tillämpningen inte gick i linje med förarbeten och målsättning med lagstiftningen. De lyfte frågan om huruvida intentionen med lagstiftningens avsikt har övergivits och om det skulle kunna vara aktuellt med en lagändring. Här hänvisar Bravo och Edén till en antagen motion i Riksdagen om att återuppta intentionen med LSS.

Tillbaka till Bylunds forskning. I avhandlingen beskrivs förändringen av bedömningar på ansökningar om insatser inte skett genom en uttalad nedmontering, utan snarare som en successiv förändring av byråkratiska och juridiska bedömningar och tolkningar av lagtexten. Bedömningsgrunder förändras, lagtolkningar och praxis skapar snävare juridiskt rum. Här menar Bylund att en diskrepans skapas mellan en oförändrad lagtext och tolkningen och tillämpningen av den. Något som brukarombudet också reflekterat över. Känner lagstiftaren igen sig i sina förarbeten, lagtext och utfallet av beslut och praxis? När livet begränsas och vad en själv tror är möjligt med sitt liv, finns risken att flera inte känner sig som likvärdiga medborgare. De otidsenliga livsvillkoren kan ses utifrån bristfälliga eller obefintligt stöd som leder bort från arbetsliv, eget boende och relationer.

Slutligen

Uppsala kommun har höga ambitioner om ökad delaktighet och inflytande. Vilket tydligt framgår i Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Det finns goda exempel där Uppsala lyssnar på erfarenheter och kompetens från brukare och Funktionsrättsföreningarna. Exempelvis finns flera brukarråd, olika metoder och innovativa projekt internt eller tillsammans med Funktionsrättsföreningar. Men i praktiken sker även neddragningar i den kommunala budgeten och det finns exempel på när insatser inte beviljas till personer med funktionsnedsättningar. Det här påverkar och försvårar delaktighetsarbetet. I teorin är tanken att verksamheter ska arbeta tillsammans med dem det berör, men när innovativa projekt ska permanentas i verksamheten, är det tydligt att attityder, strukturer, byråkrati och ekonomi kan göra det svårt. Det befintliga arbetet behöver förändras när vi lyfter in nya arbetssätt och metoder. Här behöver vi tillsammans hjälpas åt för att ta bort hinder och använda oss av beprövad erfarenhet och forskning. Ett gott exempel är det arbete som påbörjades med uppdatering av handlingsplanen till programmet för full delaktighet. Här är Funktionsrätt med i arbetet från start vilket brukarombudet menar kan bidra till ett mer universellt utformat Uppsala.

Det finns mer att göra när det gäller att ta tillvara brukare och föreningars erfarenheter och brukarombudet vet att Funktionsrätt mer än gärna deltar i olika projekt tillsammans med kommunen.

Brukarombudet rekommenderar

Alla som arbetar i Uppsala kommun har ett ansvar för att arbeta med program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning, FN konventionen för personer med funktionsnedsättning, Agenda 2030 och svensk lagstiftning. Det här innebär bland annat att vi alla ska arbeta för att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva ett liv som andra och inte behöva känna ständig oro eller maktlöshet inför sin livssituation. Alla ska bli bemötta på ett värdigt sätt och bli lyssnade på. Ingen ska lämnas utanför.

1. Ta en aktiv roll i att lyfta frågan om förändringar kring praxis för LSS nationellt

Brukarombudet menar att Uppsala kommun behöver ta ansvar för att livsvillkoren för personer med funktionsnedsättningar inte utsätts för otidsenliga livsvillkor. Det är tydligt att myndighetsutövningen kring LSS har förändrats i Sverige och Uppsala sedan lagen trädde i kraft. Här kan Uppsala kommun ta en aktiv roll i att lyfta frågan nationellt. Det finns även utvecklingsmöjligheter när det handlar om bemötande och kompetens kring myndighetsutövningen utifrån det som framkommit i årets rapport.

2. Arbeta nogsamt med LSS intentioner och motverka när det går emot den

Det medicinska fokuset som blivit synligt i myndighetsutövning men även i delar av utförande av LSS insatser behöver ses över. Lagstiftarens intention var att komma bort från bilden av personer med funktionsnedsättning som sjuka och där var avvecklingen av institutioner en del av att komma ifrån den. Här menar brukarombudet att Uppsala kommun behöver uppmärksamma tendenser som leder mot medicinskt fokus på personer med funktionsnedsättning. Det samma gäller frågan om lokalisering av LSS boenden och dagliga verksamheter samt ökat antal brukare i gruppboenden.

3. Utmana befintliga strukturer för ökad delaktighet tillsammans med Funktionsrättsföreningarna

När det gäller brukarinflytande på systemnivå behöver Uppsala kommun utmana befintliga organisationsstrukturer och våga pröva arbetssätt som ökar delaktighet och inflytande. Här behövs modiga och innovativa ledare och medarbetare som vågar bjuda in till dialoger och bygga tillsammans med brukare och Funktionsrättsorganisationerna. Behov av fortsatt arbete med strukturer finns inom Socialförvaltningen, Utbildningsförvaltningen, Arbetsmarknadsförvaltningen, Stadsbyggnadsförvaltningen samt inom socialpsykiatri.

4. Inrätta tillgänglighetsombud

Demokrati och mänskliga rättigheter är grunden för vårt samhälle. Det ställer krav på att lyssna in och bjuda in till samtal. Om vi menar att alla ska vara med så behöver vi utveckla arbetssätt och strukturer som blir långsiktiga och användbara. En utmaning i att nå ut till alla medarbetare finns i en stor organisation som Uppsala kommun. Här skulle samverkan kring tillgänglighet internt i Uppsala kommun kunna ske genom inrättande av tillgänglighetsombud¹⁰ på liknande sätt som Borås stad gjort. Genom att sprida kunskap och erfarenheter kan fler bära frågan om ett Uppsala som är tillgängligt för alla.

5. Flytta programansvar och rollen som brukarombud

Brukarombudet ser fortfarande utmaningar i att rollen och Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning är placerade inom Vård- och omsorgsförvaltningen. En av utmaningarna är att arbeta med övergripande frågor från sidan. Programmet, rollen och tillgänglighetsarbetet skulle främjas och tydliggöras om de var på en kommunövergripande nivå, likt andra mänskliga rättigheter.

---

¹⁰ Tillgänglighetsombud som en del i tillgänglighetsarbetet i Borås stad. [Samverkan inom tillgänglighetsområdet - Borås Stad \(boras.se\)](https://www.boras.se/samverkan-inom-tillganglighetsområdet)

Referenser och lästips

Anakrona livsvillkor: En studie av funktionalitet, möjligheter och begär i den föränderliga svenska välfärdsstaten av Christine Bylund. [Anakrona livsvillkor : En studie av funktionalitet, möjligheter och begär i den föränderliga svenska välfärdsstaten \(diva-portal.org\)](#)

Ansökan om personlig assistans avslås därmed i sin helhet. En kvalitativ dokumentstudie om motiveringar i LSS-bedömningar. Amanda Bravo och Sofia Edén. [FULLTEXT01.pdf \(diva-portal.org\)](#)

Assistanskoll, Independent Living Institut. [Thomas Hammarberg, fd EU-kommissionär – ”Granska genomförandet av LSS är en logisk uppgift” \(assistanskoll.se\)](#)

Brukarombudets årsrapport 2021 [Brukarombudets årsrapport 2021 \(uppsala.se\)](#)

”Det blir bättre lösningar om alla jobbar med problemen tillsammans.” Rapport från dialog mellan unga vuxna med psykisk ohälsa och politiker i Uppsala Kommun i juni 2022. [Rapport juni dialoger JGP.pdf \(google.com\)](#)

FN:s Lika unika-projekt [ingen-ska-lamnas-utanfor-LUA-digital-mal-10.pdf \(fn.se\)](#)

Funktionshinder i tiden. En konferens arrangerad av SKR och Socialstyrelsen 2022-10-27–2022-10-28 med aktuell forskning inom funktionshinderområdet [Funktionshinder i tiden 2022 | SKR](#)

Funktionsrättsbyrån, ett projekt med stöd av Arvsfonden med fokus på att stärka vuxna personer med funktionsnedsättning att ta tillvara sina rättigheter. [Funktionsrättsbyrån - Funktionsrätt Sverige \(funktionsratt.se\)](#)

Globala målen för hållbar utveckling. Agenda 2030. [Globala målen – Läs om Globala målen – 17 mål för hållbar utveckling \(globalamalen.se\)](#)

Handbok i brukarinflytande. Ett metodstöd från brukarrörelsen till dig som vill organisera ett systematiskt arbete för att stärka inflytandet inom vård och omsorg för personer med psykisk ohälsa. [Handböcker och utbildningsmaterial | NSPH Västra Götaland och Göteborg \(nspvstragotaland.se\)](#)

Jag gör politik metodmanual för medborgardialoger. [Metodmanual%20Jag%20go%CC%88r%20politik-2.pdf \(google.com\)](#)

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning <https://www.regeringen.se/4ae1cb/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf>

Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1993387-om-stod-och-service-till-vissa_sfs-1993-387

Mål och budget Uppsala kommun 2023 med plan för 2024 – 2025. [Mål och budget \(uppsala.se\)](#)

Nyckeltalsjämförelser för kommuner och regioner per 2021 i Kolada. [Fri sökning - Kolada](#)

Praktiker som utforskar sammanflätade utmaningar och möjliga lösningar för brukardeltagande i socialtjänsten. Kristina Bromark forskningsartikel Stockholms universitet [Utövare som utforskar sammanflätade utmaningar och möjliga lösningar för brukarmedverkan i sociala tjänster \(tandfonline.com\)](https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13632539.2019.1641111)

Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning, Uppsala kommun. <https://www.uppsala.se/contentassets/c717e52af54b46b580ce89b192a0d41f/program-for-full-delaktighet-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf>

Regeringens proposition 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade. [1B206C4B-E466-473B-AD84-0E1D9C87B719 \(riksdagen.se\)](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/prop199293159)

Riksförbundet FUB anser att rätt till juridiskt ombud ska säkerställas i ärenden enligt LSS. [Det borde inte behövas. Men kraven på juridisk hjälp bara ökar - Hejaolika.seriksforbundet-fub-skrivelse-om-rattshjalp-i-lss.pdf](https://www.fub.se/medlemsnyheter/2019/09/11/det-borde-inte-behovas-men-kraven-pa-juridisk-hjalp-bara-okar-Hejaolika.seriksforbundet-fub-skrivelse-om-rattshjalp-i-lss.pdf)

Rätten till ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen. En essä om grunderna i Funktionsrättskonventionens artikel 19 och Independent living ideologin. Susanne Berg och Ola Linder. [ratten till ett självbestämt liv tillgänglig.pdf.pdf \(stil.se\)](https://www.stil.se/medlemsnyheter/2019/09/11/ratten-till-ett-sjלבbestamt-liv-tillganglig.pdf.pdf)

Samverkan inom tillgänglighetsområdet genom inrättande av tillgänglighetsombud i Borås stad. [Samverkan inom tillgänglighetsområdet - Borås Stad \(boras.se\)](https://www.boras.se/medlemsnyheter/2019/09/11/samverkan-inom-tillganglighetsområdet-boras-stad)

STIL, Innan levde jag, nu existerar jag. Effekter av bristande personlig assistans på livsföring och medborgarskap. [innan levde jag upplaga 2.pdf \(stil.se\)](https://www.stil.se/medlemsnyheter/2019/09/11/innan-levde-jag-upplaga-2.pdf)

Socialstyrelsens statistik om insatser enligt Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade. [Statistik om insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade 2021 \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/statistik/insatser-enligt-lagen-om-stod-och-service-till-vissa-funktionshindrade-2021)

Omfattning av och orsaker till att assistansersättning sänks eller upphör. Utredning genomförd av analysenheten på Försäkringskassan. [Omfattning av och orsaker till att assistansersättning sänks eller upphör \(PM 2022:4\) \(forsakringskassan.se\)](https://www.forsakringskassan.se/medlemsnyheter/2022/04/omfattning-av-och-orsaker-till-att-assistansersattning-sanks-eller-upphor)

Omsorgsnämndens riktlinje för föreningsbidrag. [Omsorgsnämndens riktlinje för föreningsbidrag \(uppsala.se\)](https://www.uppsala.se/medlemsnyheter/2019/09/11/omsorgsnamdens-riktlinje-for-foreningsbidrag)

Socialstyrelsens termbank. [Socialstyrelsen - Termbank](https://www.socialstyrelsen.se/medlemsnyheter/2019/09/11/socialstyrelsen-termbank)

Socialstyrelsens vägledning ”Att ge ordet och lämna plats” [Att ge ordet och lämna plats – Vägledning om brukarinflytande inom socialtjänst, psykiatri och missbruks- och beroendevård \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/medlemsnyheter/2019/09/11/att-ge-ordet-och-lamna-plats-vaegledning-om-brukarinflytande-inom-socialtjanst-psykiatri-och-missbruks-och-beroendevard)

Socialtjänstlag https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453

Socialstyrelsens kunskapsstöd. Vagar till ökad delaktighet inom LSS. [Vagar till ökad delaktighet – Kunskapsstöd för socialtjänsten om arbete med stöd och service enligt LSS \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/medlemsnyheter/2019/09/11/vagar-till-okad-delaktighet-kunskapsstod-for-socialtjansten-om-arbete-med-stod-och-service-enligt-lss)

Synskadades Riksförbund. Ledsagarservicen hotad [Ledsagarservicen hotad - Synskadades Riksförbund \(cision.com\)](https://www.cision.com/medlemsnyheter/2019/09/11/ledsagarservicen-hotad)

Så vill vi ha det – Inget om oss utan oss. NSPH:s vision och arbete för en förbättrad psykisk hälsa [Inget-om-oss-utan-oss.pdf \(nsph.se\)](#)

Vård- och omsorgsanalys – Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (2021). Effekten av IBIC. En utvärdering av arbetssättet Individens behov i centrum i socialtjänsten (rapport 2021:2). Stockholm: Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. [Effekten av IBIC \(vardanalys.se\)](#)

Bilaga

Brukarombudets samarbetspartners och dem brukarombudet träffat

<p>Möten och samarbeten med civilsamhället</p> <ul style="list-style-type: none"> • Astma och allergiförbundet • Attention • Autism och Aspberger förbundet • Balans • BISAM, Region Uppsala • BOiU, barnombudet i Uppsala • Hjärnkoll • NEURO • NSPH (Nationell samverkan psykisk hälsa) • Strokeföreningen • OCD- förbundet • FUB (Föreningen för barn ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning) • RSMH (Riksföreningen för social och mental hälsa) • Intresseföreningen för schizofreni • Brukarrevisionsbyrå i Uppsala BRiU • Funktionsrätt Uppsala kommun • Funktionsrätt Uppsala Län • Nätverk Funktionsrätt Uppsala Län • Bräcke diakoni, personliga ombud • Fyrisgården • Funktionsrätts arvfondsprojekt "Jag gör politik" • Ångestsyndromsällskapet 	<p>Samarbete och kontakter i Uppsala kommun</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anhörigcentrum, anhörigkonsulenter, demensvårdsutvecklare, syn- och hörselinstruktörer • Elevhälsan • Ge makten vidare 2.0, daglig verksamhet Vård- och omsorgsförvaltningen • Hållbarhetsavdelningen kommunledningskontoret • Kommunikationsstaben Uppsala kommun • Kommunstyrelsen • Omsorgsnämnden • Referensgrupp för Effektiv och nära vård. Vård- och omsorgsförvaltningen • Socialnämnden (dialogdagar om delaktighet) • Tjänstepersoner i ledande och stödjande funktioner på arbetsmarknadsförvaltningen, socialförvaltningen, utbildningsförvaltningen och vård- och omsorgsförvaltningen • Utbildningsnämnden • Äldrenämnden • Äldreombudsmannen
<p>Samarbete och kontakter med andra offentliga organisationer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tierps kommun (Kung.Nu) • Länsstyrelsen Uppsala Län • Nationellt nätverk för ombud/ombudsmän inom äldre och omsorg • Region Uppsala, Habiliteringen, Infoteket, FOU • MFD, Myndigheten för delaktighet • Nationellt nätverk som Länsstyrelserna i Sverige håller i tillsammans. • Nationellt nätverk som hålls av MFD 	<p>Brukarråd</p> <ul style="list-style-type: none"> • LSS inflytandegruppen, Region Uppsala (7 brukare, 2 brukarföreningar, närvårdskordinator, FoU samordnare) • Uppsala kommuns Funktionsrättsråd (10 brukarföreningar och 7 nämnder)